

3. Edini pozitivni prinos k naši prozi je Kosmačev tekst, ki je sicer formalno še nedograjen in tudi še nikakor ni izčrpal svoje vsebine, tako da bi se njegova dejanska pomembnost pokazala v vsem obsegu šele v drugačni obdelavi, vendar pa vsebuje prav ta fragment toliko človeške neposrednosti, da bi še nekako upravičil izid zbirke.

4. Kosmačev tekst je — kakor sem omenil že v uvodu — znatno cenzuriran, kar morebitni radovedneži lahko primerjajo z lansko 9/12 številko Sodobnosti, kjer je Hiša prvič izšla. Ta cenzura, za katero odgovarjata ali urednik zbirke ali pa tudi založba sama, nam dokazuje, da eksistirajo pri nas že zmerom ljudje, ki se jim zdi ob kočljivejših tekstih najbolj primerno — odrezati junakom jezik in spolovila.

5. Ker torej tudi najboljši prispevek zbirke ni viden v svoji boljši obliki, odpade torej vsak pameten razlog, da bi bila ta zbirka izšla.

Filip Kalan

Kronika

Pohorska akcija. Dne 19. in 20. avgusta se je sestalo na Pohorju kakih 50 politikov, jugoslovensko orientiranih, pripadnikov odmrle Jugoslovenske nacionalne stranke, med njimi tudi namestnika kraljevih namestnikov Jovan Banjanin in dr. Peter Zec. Iniciator in vodja sestanka je bil dr. Albert Kramer.

Na sestanku se je sklenila izjava, ki naj seznanj javnost s temi pohorskimi razgovori in s stališčem na Pohorju zbranih politikov do raznih notranjih političnih vprašanj. Ideološka osnova pohorske deklaracije seveda ni nova: jugoslovenska narodna in državna enotnost. Samó kot fraza zveni poudarjena zavest odgovornosti do naroda in ugotavljanje težkih političnih in gospodarskih razmer, v katerih živi ljudstvo. Kako pa bi tudi mogli iskreno govoriti o odgovornosti in o potrebi ureditve in izboljšanja razmer ljudje, ki so dolga leta bili sami na vladi in imeli vse možnosti za koristno in uspešno delo? Kdo naj verjame, da resno mislijo na decentralizacijo in samouprave (seveda le pokrajin, ker narodov po njihovem ni!), ko so vsa leta svoje vlade z vsemi sredstvi vzdrževali in branili centralizem? Komu v korist, je jasno. Nenadoma pa priznavajo, da obstoji „škupina vprašanj, ki so znana pod imenom „hrvatsko vprašanje“ in ki se morajo čim prej rešiti. To danes govore gospodje tiste miselnosti, v imenu katere so pred leti celó vse pokrajine preimenovali po rekah, da bi se izbrisala zadnja sled, ki bi kazala na narodnostno raznolikost.

Vendar vsebuje pohorska deklaracija nekaj, kar je važno in v čemer leži poudarek. To je stavek: „Metode dela, s katerim naj se dosežejo urejene razmere v državi, niso načelno vprašanje, nego vprašanje praktične dnevne politike.“ Ne samó, da na Pohorju zbrani politiki popolnoma prezrejo stremljenja ljudstva po uvedbi demokracije in državljskih svoboščin, ki so prvi pogoj za boj za izboljšanje razmer, ti jugoslovenski politiki celó poudarjajo, da metode dela niso načelno vprašanje. V tem moramo videti zarodek tiste ideologije in tiste politike, ki ne izbira nobenih sredstev, zarodek jugoslovenskega fašizma.

Politična presnavljanja v zadnjem letu so politike Jugoslovske nacionalne stranke potisnile popolnoma ob stran. Po 5. maju jim je sledilo še drugo „jugoslovska“ krilo, ki jih je za nekaj časa nasledilo v oblasti. Pohorska deklaracija je prvi poziv vsem jugoslovskim nacionalistom, da se združijo v enotno jugoslovska nacionalno fronto. In čas po 20. avgustu je pokazal, da je pohorska deklaracija res našla odmev med nacionalisti, ki niso bili pri razgovorih na Pohorju. Vršilo se je še nekaj podobnih sestankov in kot zadnji rezultat tega gibanja smemo šteti tudi volitve v parlamentu, kjer so se združile vse nacionalistične skupine.

Iz razvoja fašizma vidimo, da so prišli do oblasti z močnimi gibanji ljudskih množic, in sicer v dobi večje ali manjše demokracije. Prav tako pa vidimo, da si drugačne oblike diktature, ki se niso naslanjale na množice, niso mogle iz svojega vladajočega položaja najti zaslombe v ljudstvu. Zato gre tu za tekmo med posameznimi skupinami in ljudstvo ni pri njej udeleženo niti kot zunanji nosilec gibanja. Zdi se, da so jugoslovska nacionalisti zaslutili čas, ki bi bil primeren, da pridejo do oblasti po drugi poti kakor nekoč, in stremijo, da si to oblast zagotovijo s pritegnitvijo ljudskih množic. Ne glede na to, ali živimo res v času, v katerem so kakršnakoli gibanja možna, je dvomljivo, ali morejo fašizem spočenjati ljudje take politične preteklosti. Drugo pa je, ali je sploh mogoče enotno jugoslovska nacionalistično gibanje, kajti vsa leta diktature niso mogla izbrisati dejstva, da obstoji država iz nekaterih zavednih narodov, ki danes kažejo, da ne stremijo po fašizmu. In še tretje — prav tako važno in pomembno — namreč da so fašizmi prešli svojo kulminacijo in da že ni več tako ugoden čas zanje.

Vse to kaže, da fašizem v Jugoslaviji nima tal. Vendar je treba opozoriti na poskus, kakor tudi na idejo o „kakršnihkoli metodah dela“.

Albert Kos.

„Sence v Jugoslaviji“. Po znanih člankih Setona Watsona l. 1929. se v vsem češkem časopisju ni oglašil nihče, ki bi z namenom, da prodre do resničnega političnega stanja pri nas, sploh prikazoval češki javnosti politične in kulturne težnje, ki so se borile zoper brezpravno stanje. Šele zdaj, „ko zmagujejo v notranji politiki demokratične tendence“, se pojavljajo nepristransko pisana razmotrivanja, ki govore o preteklosti in priznavajo hkrati, da je bila češka žurnalistika doslej preveč „brezbarvna in lojalna“. Ne glede na željo, da bi češki publicist tudi zdaj ostal le služabnik resnice, nas zlasti v članku nekega J. K. z zgornjim naslovom, ki je izšel v 35. št. Pritomnosti zanima ugotovitev svoje vrste. Člankar je za svojega bivanja v Jugoslaviji opazil močan tok germanofilstva, ki da je že pričel zajemati širše plasti prebivalstva. To germanofilstvo da se opira zlasti na občudovanje „močne roke“ in pa na vero v simbiozo nemške industrije in južnoslovskega agrarizma. Kot enega izmed dokazov navaja odhod avstrijskih hitlerjevcev s Sušaka, katere so meščani obsipali z darovi in jih spremili z godbo. Za sedaj se omejimo le na to, da opozorimo na to ugotovitev češkega publicista. Kdor se zaveda dalekosežnosti navedenega čuvstvovanja in kdor ima hkrati odprte oči, bo priznal, da bo treba temu problemu v kratkem posvetiti vso pozornost. Zlasti Slovenci moramo pozorno zasledovati vse slične pojave, ker se zdi, da gre tu za več kot le za slučajne manifestacije meščanskih simpatij. O. K.

